

УДК 655.59:[027.5:025.2](477)«201/202»

**ПРОГРАМА ПОПОВНЕННЯ ФОНДІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК
УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ КНИГИ:
КІЛЬКІСНИЙ І ЯКІСНИЙ ВИМІРИ**

Н. Н. Зубко¹, О. С. Левицька^{2,3}

¹Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника,
вул. Василя Стефаника, 2, Львів, 79000, Україна

²Українська академія друкарства,
вул. Під Голоском, 19, Львів, 79020, Україна

³Національний університет «Львівська політехніка»,
вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79000, Україна

Розглянуто функціонування Програми поповнення фондів публічних бібліотек Українського інституту книги упродовж 2018–2021 років в умовах реформування державної підтримки книговидання.

Здійснено огляд основних положень програми закупівель та критерії, за якими здійснювали аналіз видавничої продукції, зокрема тематико-типологічні, видавничо-поліграфічні, мовні та інші характеристики. Проаналізовано статистичні показники щодо кількості видань кожної з груп, кількості видавництв та публічних бібліотек, що брали участь у конкурсі, динаміку кількості підтриманих видань за чотири роки програми та їхнє відсоткове співвідношення щодо виокремлених тематичних груп.

Розкрито основні аспекти діяльності експертних рад з відбору книжкової продукції, їхній кількісний та якісний показники, проаналізовано критерії відбору книжкової продукції для закупівлі до бібліотечних фондів. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення програми бібліотечних закупівель.

Ключові слова: Український інститут книги, Програма поповнення фондів публічних бібліотек, експертна рада, видання для дітей та юнацтва, літературно-художні видання, бібліотеки, видавництва, публічні закупівлі.

Постановка проблеми. Здійснення експертної оцінки за Програмою поповнення фондів публічних бібліотек упродовж двох років у складі експертних рад з оцінювання літературно-художньої літератури для дорослих та експертної ради з оцінювання іншої (нехудожньої) літератури для дорослих Державної установи «Український інститут книги» дає змогу по закінченні нашої каденції та й завершенні самої програми підвести певні підсумки й дати комплексний аналіз її функціонування. Сучасна наукова методологія вивчення книжкового ринку та проведене різноаспектне дослідження може дати певний поштовх для розроблення

наступних кроків у реформуванні сфери бібліотечних закупівель як одного із пріоритетних завдань новоствореної інституції Український інститут книги та вироблення якісного перспективного плану для усіх суб'єктів книжкового ринку та його дослідників. Чотирирічний термін функціонування програми має чимало позитивних результатів, водночас програма виявила численні типові симптоми і проблеми книжкової галузі, які варто проаналізувати не лише у форматі внутрішніх обговорень в межах спільноти чи в аналітичних звітах інституції, а й здійснюючи фаховий науковий аналіз. Наше дослідження присвячене аналізу положень програми, особливостей експертної оцінки й оцінки бібліотечного середовища, проведенню статистичних підсумків щодо учасників конкурсного відбору, аналізу книжкової продукції, пропонованої до закупівель, у її кількісних та якісних вимірах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основними джерелами проведення дослідження стали документи Українського інституту книги, в числі яких накази профільного міністерства щодо затвердження порядку відбору, придбання та розподілу книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів, інструкції для видавців, що подають книжкову продукцію на конкурс, положення про експертні ради, оприлюднені списки книжкових видань на різних етапах проведення конкурсів та інша офіційна інформація щодо проведення відбору книжок для закупівлі у бібліотеки [4, 6, 9–17, 21–23]. Окремого дослідження, присвяченого діяльності програми бібліотечних закупівель новоствореної інституції ще не було оприлюднено, наукове осмислення питання лише на початковому етапі і в контексті діяльності окремої програми, і в порівняльному аспекті з аналогічними державними програмами, які діяли в Україні від проголошення незалежності України.

Загалом дослідження документопостачання бібліотечних фондів і бібліотечного фондознавства в цілому було об'єктом вітчизняних та закордонних наукових публікацій, які взято в основу методології нашого дослідження. Зокрема, цій темі присвячено монографію Алли Соляник «Система документопостачання бібліотечних фондів: закономірності розвитку» [20]. Комплектування фондів українських публічних бібліотек України в 1990-ті рр. — на поч. 2000-х досліджувала Наталія Ашаренкова [1].

У публікації польської дослідниці Гражини Левандович-Носаль «“Рекомендації читачів — вибір бібліотекарів”. Придбання новинок для дітей та юнацтва для публічних та шкільних бібліотек — якісний аналіз» [24] проаналізовано заходи укомплектування фондів публічних бібліотек для дітей та юнацтва за рахунок державного фінансування та відповідність пропонованих до закупівлі видань читацьким потребам цільової аудиторії. Французький досвід поповнення бібліотечних фондів досліджує Агнешка Вандель у публікації «Французькі публічні бібліотеки між традицією та сучасністю: укомплектування та фондокористування» [25].

Пропонована стаття є першим науковим дослідженням функціонування програми УІКу, проте для розроблення наступних кроків грантових програм бібліотечних

закупівель варто врахувати позитивні практики й недоліки цієї програми, вивчити досвід аналогічних інституцій за кордоном, як-от Інституту книги в Польщі чи подібних установ в інших країнах, зробити запити до відповідних кафедр та інституцій, які можуть надати рекомендації, скажімо Української академії друкарства. Водночас потрібні також комплексні дослідження книгокористування бібліотечними фондами, щоб скласти цілісну картину дії програми та її результатів.

Мета статті — проаналізувати особливості відбору друкованих видань для поповнення фондів публічних бібліотек упродовж 2018–2021 років із застосуванням тематико-типологічного книгознавчого інструментарію та статистичних методів у підрахунках функціонально-видових та видавничих пріоритетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з «Порядком відбору, придбання та розподілу книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів» (далі — «Порядок...») [16] книжки могли пропонувати суб'єкти видавничої справи, внесені до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції, дотримуючись мовних, типологічних, поліграфічних, обігових та інших обмежень. Найперше йшлося про книги державною мовою, які вийшли друком не раніше ніж за два роки до відбору і не мали асигнувань з державного або місцевого бюджетів, доступні для придбання на книжковому ринку (що засвідчують відкриті джерела) і не призначені для безоплатного розповсюдження. Заборонено вдруге подавати ті книги, які поповнили бібліотечні фонди в попередні роки.

Оскільки йдеться про публічні бібліотеки, «призначені для задоволення інформаційних потреб широкого загалу населення» [2, с. 13], відбір книжок має типологічні й тематичні обмеження, зокрема поза програмою є навчальні видання, місце яких передусім у шкільних й університетських бібліотеках, а також наукові видання, хоча безумовно серед них представлені не лише книги «для суто академічної публіки», а й «популярна наукова література для зацікавленої публіки»: власне наукова (за характером створення) і популярна (за характером читання) [5, с. 211]. В інструкції для видавців 2021 року йдеться про дозвіл закуповувати літературно-художні, популярні, науково-популярні, довідкові та суспільно-політичні книжки та наголошено, що вид видання за цільовим призначенням має збігатися з тим, який зазначено у надвиpusних даних видання, інакше видавець в окремому документі пояснює, чому книжка оформлена з порушенням чинних стандартів і обґрунтовує її відповідність оголошеним умовам відбору [6, с. 10].

Відповідно до «Порядку...» не можуть брати участі у відборі рекламні видання і книжки з маркуванням «видання еротичного характеру». Не допускають до конкурсного відбору книги, в яких відведено вільну площу для рукописних нотаток, попередніх начерків малюнків, розфарбовування контурів тощо, які складно повною мірою використовувати повторно. Приміром, до видань «разового вжитку» було зараховано книжки «Довкола світу з Шерлоком Голмсом» Сандри Лебрен («Книголав»), що передбачає розв'язування кросвордів і ребусів, «Софійка на кухні» Чеслава Віршинського («Зелений пес») із зоною для вписування відповідей на загадки, «Я у своєму житті: путівник до себе» Марти Приріз

(«Моноліт-Bizz»), яка наприкінці розділів містить творчі завдання (писати, малювати тощо), та ін.

На нашу думку, досить затребуваними серед користувачів публічних бібліотек могли б бути видання для організації дозвілля, присвячені аматорським практикам. До того ж такі книги видавці подають для відбору (часто маркуючи як інший вид літератури), а експерти рекомендують для закупівель, наприклад, збірник авторських рецептів «Зваблення їжею» Євгена Клопотенка («Книголав»). Не варто відкидати закупівлю усіх картографічних, нотних, образотворчих видань, адже, скажімо, мистецькі альбоми не менше ніж текстові видання сприяють особистісному розвитку. І такі книжки фахівці оцінюють високою кількістю балів, уможливаючи їх придбання для публічних бібліотек. Йдеться, зокрема, про альбом «Мальовнича Україна» Дмитра Малакова («Мистецтво») та «Ілюстрований атлас світу» («Рідна мова»).

УІК встановлює вимоги до видань, які мали б забезпечити тривалий період їхньої експлуатації в бібліотеках. У березні 2019 року Наказом Міністерства культури України внесено зміни до «Порядку відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів» (2018), заборонивши придбання друкованої продукції в обкладинці [14]. Влітку 2020 року наказ втратив чинність і в новому «Порядку...» документні фонди рекомендовано поповнювати лише тими виданнями, які мають прошитий нитками книжковий блок [16], без огляду на вид оправи.

Проаналізувавши статистичні показники, бачимо, що в середньому щорічно видавці пропонували УІК близько 2900 видань як потенційні одиниці збереження і користування в публічних бібліотеках. До 2020 року їхня кількість зростала, але 2021 року скоротилася на 16,9 %, що, вочевидь, зумовлено звуженням видавничої пропозиції через складні умови розвитку книжкової індустрії в умовах епідеміологічних обмежень.

Не усі видання пройшли технічний відбір. Упродовж 2018–2021 років на технічному рівні відхиляли в середньому кожне десяте видання (рис. 1). УІК оприлюднює їхні переліки, зазначаючи, яким саме вимогам (пунктам), визначеним у «Порядку...», вони суперечать. Скажімо, 2021 року 65,2 % видань відхилили через невідповідність або відсутність документів, що підтверджують виключні майнові права інтелектуальної власності на використання твору (їх видавець має представити на кожну книжку). У третині видань не збігався рік випуску в описі пропозиції (документах) та в надісланому до УІКу примірнику. 2021 року кожне десяте видання відхиляли з кількох причин, незважаючи на очевидну невідповідність видань встановленим правилам закупівлі, видавці все ж спробували взяти участь у конкурсі. Завдяки відхиленню заявок ми бачимо, що деякі пункти конкурсного відбору не є відповідними, як-от приклад дискваліфікації таких видань, як Літопис Самійла Величка («Кліо») за порушення п'ятого пункту Порядку, за яким «для участі у відборі приймаються книжкові видання державною мовою» [21] (пам'ятки давньоукраїнською мовою, які не перекладені сучасною мовою, не мають шансів потрапити до бібліотек). Неоднозначно сприймається відмова від комплектних видань.

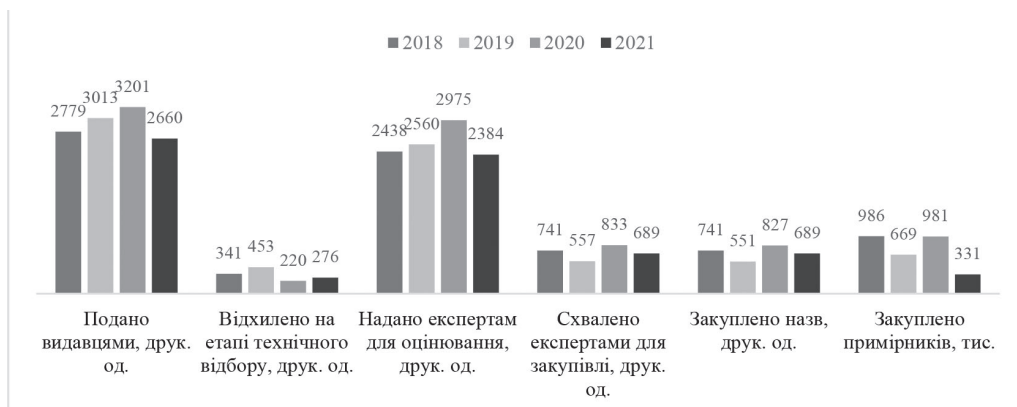

Рис. 1. Кількість видань на різних етапах відбору книжкової продукції для поповнення фондів публічних бібліотек упродовж 2018–2021 років

Чимало зауваг до недопущення видань творів, які перебувають у суспільному надбанні, до державних закупівель, тоді як численні твори невиданих раніше авторів, які були недоступні чи малодоступні читачеві, як-от твори В. Домонтовича («Комора»), або, скажімо, «Апокриф», видання того-таки видавництва, видане напередодні 150-річчя Лесі Українки, яке, крім творів Лесі Українки, містить розмови Блаженнішого Святослава Шевчука та Оксани Забужко і яке було відхилене на технічному відборі. Ці та чимало інших видань не потрапляють до бібліотек, натомість книжкові полиці заповнить сучасна жанрова література, попит на яку за рік-два спаде, а художня цінність багатьох творів викликає чимало зауваг. Чи мають платники податків задовольняти попит на масову комерційну художню й нехудожню літературу? Чи навпаки — державним коштом потрібно підтримувати видання вартісної сучасної та класичної літератури, соціально важливі видання для українського суспільства? Цю проблему варто проаналізувати розробникам подальшої стратегії державних бібліотечних закупівель, адже йдеться про власне державні кошти й важливі для гуманітаристики питання.

Через невідповідність видання за цільовим призначенням передбаченим видам книжкової продукції на рівні технічного відбору 2020 року відхилили 6,3 % видавничих пропозицій, 2021 року — 4,8 %. Проте деякі друки все ж «просочилися» в переліки, адресовані експертам, й доводилося натрапляти на розбіжності між задекларованим видом видання в заявці й визначеним у надвипускних даних або ж вказаною у документах і реальною типологічною природою книжки. Зауважимо, що за час дії програми щороку видавці ретельніше почали підходити до цього пункту умов, приміром, 2021 року було в кілька разів менше невідповідностей поданих видань у визначених категоріях, ніж, скажімо, 2020 року, проте все ж потрапляння дитячих видань чи нехудожніх в категорію літературно-художніх книг для дорослих призводила до перегляду списків видань чи дискваліфікації окремих книжок.

Варто зауважити, що двокомпонентна експертна оцінка видань, за якою потреби у книгах оцінюють бібліотекарі та фахова експертна рада, є доцільною, вона мала б гармонізувати вибір одних й інших, проте на практиці бачимо, що запити бібліотекарів значно превалюють в оцінках видань і врешті формують основний список майбутніх закупівель. Як експерти ми розуміємо, що саме бібліотекарям працювати із закупленою літературою, а відтак і з читачами, отже, вони краще володіють інформацією про потреби споживачів, проте в результаті такого відбору маємо домінування дитячої та масової популярної літератури, натомість знакові переклади світової класики, поетичні збірки, драматургія, важливі суспільно-політичні видання тощо залишаються в тій частині рейтингових списків, які програма не може закупити через недостатнє фінансування.

До роботи Експертної ради з відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів, у 2019 році було залучено 50 фахівців, з яких 12 продовжили роботу наступного року [19]. Від 2020 року при УІК формують консультативно-дорадчі органи — три експертні ради з оцінювання видань творів художньої і нехудожньої літератури для дорослих та видань для дітей та юнацтва [12]. Щоб «об'єктивно, компетентно, раціонально та прозоро» відібрати кращі з книжок, запропонованих від видавців для поповнення фондів бібліотек, до складу кожної експертної ради на конкурсній основі запрошують фахівців, зважаючи на їхній освітній рівень, «досвід у книжковій та дотичних до неї сферах», участь у роботі експертних рад (комісій, журі тощо) й оцінюванні проєктів, у т. ч. книжкової продукції, а також відсутність реальних чи потенційних конфліктів інтересів [12]. На рейтинг потенційного експерта також впливають науковий ступінь і вчене звання, премії та відзнаки, рекомендації профільної інституції [17].

До складу експертних рад за різними тематичними напрямками 2020 року залучено 57 осіб [11]; 2021 року до оцінювання залучено 62 особи, для яких робота з книгою, зазвичай, входить до професійних обов'язків [13]. Майже третина з експертів (27,4 %) представляли бібліотеки: Національну бібліотеку України імені В. Вернадського, Національну бібліотеку України імені Ярослава Мудрого, Національну бібліотеку України для дітей, обласні бібліотеки для дітей у Києві, Львові, Рівному, обласні універсальні наукові бібліотеки у Полтаві, Одесі, Луганську та інші установи. Деякі експерти поєднують власне бібліотечну роботу з науковою або науково-педагогічною, скажімо, як Олег Яськів — проректор з наукової роботи Українського католицького університету, директор Інформаційно-культурного центру митрополита Андрея Шептицького.

Експертизу книжок проводили викладачі й аспіранти Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського університету імені Бориса Грінченка, Київського університету культури, Української академії друкарства (Львів), Донецького національного університету імені Василя Стуса, Вінницького національного технічного університету, Національного університету «Острозька академія» (загалом 14,5 %), науковці та аспіранти Інституту філософії імені Григорія Сковороди, Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, Українського

інституту національної пам'яті (6,5 %), співробітники різних електронних, телевізійних та друкованих медій (11,3 %), зокрема Інна Корнелюк — книжкова оглядачка журналів «Український тиждень» і «Країна», Антоніна Ящук — дописувачка сайту «Читомо», Юлія Конопляна — кураторка підліткової редакції онлайн-видання «Букмоль».

Серед експертів — працівники культурних інституцій (Мистецький арсенал, Український культурний фонд), іноземних представництв (Польський інститут в Києві, Французький інститут, Гете-інститут, Посольства Держави Ізраїль в Україні), книго- та кіноіндустрії, музейної справи, мистецьких та маркетингових агенцій, фестивалів, благодійних фондів (МФ «Відродження», «Бібліотечна країна»); члени громадських організацій і професійних спілок (зокрема, «Український літературний центр», Національна спілка письменників України). Загалом експертне середовище високопрофесійне, має безпосередній стосунок до галузі та зацікавлене в якісному результаті дії програми.

Оцінюючи видання, експерт враховує два основні критерії: якість (зміст книжки і форму його вираження) і співвідношення її з ціною (умови придбання). Упродовж 2018–2019 років експерти давали оцінку виданням лише за першим критерієм на основі двобальної шкали. Від 2020 року книжки оцінюють за кожним критерієм від нуля до трьох балів. Того ж року в Положенні уточнено чинники якості видання: актуальність; сприяння розвитку державної мови і національної культури, засвоєнню найкращих зразків світової літератури; естетичне оформлення (дизайн); привабливість; читабельність; релевантність (відповідність цільовому призначенню, читацькій адресі, певному виду видань); технічні характеристики; отримані премії та відзнаки [12]. Водночас вилучено важливі, на нашу думку, параметри книжки, зокрема «наявність попиту на видання на ринку та у публічних бібліотеках» (вочевидь, його мали б врахувати бібліотечні працівники), «рівень видавничої підготовки» та «якість виготовлення книжкової продукції, її придатність до інтенсивного використання в бібліотечних умовах» [15], передбачаючи, що недовговічні книжки «відсіють» на рівні технічного відбору.

Важливим чинником для релевантної оцінки видання є можливість попрацювати з книгою безпосередньо, прочитати її чи хоча б побіжно ознайомитися, оцінити якість поліграфії. Звичайно, експерти є фахівцями у своїй галузі і багато видань є для них знайомі, проте значний масив книг для опрацювання (скажімо, 2021 року список літературно-художніх видань для дорослих становив понад одну тисячу назв) потребують чималих затрат часу. УІК надає можливість для експертів ознайомитися з книгами *de visu* в читальному залі Національної історичної бібліотеки України, проте така змога є здебільшого у киян, або ж експерти за власний кошт мають організувати поїздку до Києва для роботи з виданнями. Варто зауважити, що експерти УІКу працюють на громадських засадах, а це кілька тижнів волонтерської роботи.

Експерти працюють в автоматизованій бібліотечно-інформаційній системі з базою даних, де на кожне видання є відповідна інформація: назва книги й автори та інші особи, залучені до видання (перекладачі, упорядники, редактори та ін.);

ISBN, характеристика новизни книжки (твір виданий вперше, перевидання, новий переклад твору, який вже був перекладений раніше тощо). Зауважимо, що видавництво в окремому полі не називають, ймовірно, щоб мінімізувати упережене ставлення експертів до продукції певного виробника. Видавець визначає вид книжки за цільовим призначенням відповідно до ДСТУ 3017:2015 «Видання. Основні види» і відстежує, щоб він відповідав виду, визначеному в надвипускних даних. В окремому полі конкретизують «тематичну групу» видання, одну з трьох, передбачених у Положенні (для дітей та юнацтва, для дорослих літературно-художня, для дорослих інша). Те, що видання адресовано дітям, має підтверджуватися вихідними відомостями у книжці [6, с. 11]. Як ми уже зазначали, чимало видань опинялися в категоріях, які не відповідають типологічним характеристикам видання, а процедури для перенесення книг в іншу категорію, аніж її вказали видавці, не передбачено, тож експертам доводилося оцінювати видання відповідно як такі, що не належать для їхньої категорії, а отже не можуть змагатися з виданнями цієї групи.

Розмірні параметри книжки демонструють через зазначення обсягу (кількості сторінок) і формату, який видавці зазначають по-різному: як частку друкованого аркуша або як співвідношення висоти і ширини готового видання. Щоб експерти мали якнайповніше уявлення про матеріально-конструктивні особливості видання, наводять деякі характеристики його художнього оформлення і поліграфічного виконання: спосіб скріплення книжкового блока (шитво на нитку або інший), тип та щільність паперу, колірність, «тип обкладинки»: тверда, інтегральна, м'яка. Проте, на нашу думку, як узагальнювальну назву останнього поля краще вжити термін «книжкова оправа» (його запропонувала Емілія Огар у «Словнику-довіднику з видавничої справи» на означення виготовленого або з твердих, або з м'яких палітурних матеріалів конструктивного елемента, яким покривають книжковий блок [8, с. 119–120, 129]) або «покрив», наведений у дефініціях «палітурки» й «обкладинки» чинного Держстандарту 8344:2015 «Видання. Основні елементи» [3, с. 22].

Широке поле відведено для анотації — зазвичай видавці переносять її без змін з друкованої книжки. У додаткових відомостях видавець може прокоментувати актуальність та суспільну значущість книжкового видання, конкретизувати відомості про автора, назвати отримані нагороди та відзнаки; надати лінки на матеріали, що показують видання у найвигіднішому світлі, тощо. У формі передбачено окреме поле для покликань на вебсайт видавничого або видавничо-книготорговельного підприємства. Оформлення і наповнення книги презентують копії оправи, титульних сторінок з вихідними даними, сторінок з надвипускними і випускними даними, сторінок зі змістом, сторінок і розворотів з текстовим й ілюстративним матеріалом тощо. Двічі вказують кількість примірників: в одному полі, — загальну (наклад), в іншому — запропоновану для закупівлі в бібліотеки, яка може коливатися в межах 500–700 примірників одного видання [23]. Так само вчиняють щодо ціни: спершу вказують роздрібну (за якою книжку можна придбати на вебсайті видавництва), а згодом — пропонують знижений варіант, яка враховує

видатки на доставку. «З метою ефективного використання бюджетних коштів» УІК просив знижувати ціну на 25 % [4, с. 3]. На додаток підтверджують відправлення обов'язкового примірника видання до Книжкової палати України.

Попри те, що про кожен книжку подають досить повні технічні характеристики, не ознайомившись з виданням *de visu*, експертам складно об'єктивно оцінити книжки. Якісні характеристики змістового наповнення, як-от актуальність і цінність твору, якість перекладу чи редакційної підготовки, відповідність номінованій категорії та чимало інших характеристик експерт не може оцінити лише за наданою інформацією. Тим паче якість друку, паперу, палітурних робіт, читабельність тексту та багато інших характеристик, які можна об'єктивно оцінити лише тримаючи видання в руках. Скажімо, серед переліку важливих і потрібних для сучасних бібліотек видань при безпосередньому огляді виявилися друки на папері низької якості і з поганою читабельністю тексту (здебільшого серед продукції харківського видавництва «Фоліо»), які виявити за наданими в системі взірцями було б неможливо. Також для більшої диференціації видання шкалі бракує «довжини». Позитивно, що на підсумкову оцінку впливає коефіцієнт затребуваності видань, який пропоставляють бібліотекарі. Попри те, що до відбору залучено чимало фахівців, рейтинговий список викликає чимало зауваг. І на результат, який важко назвати задовільним, працюють усі, хто бере участь у творенні книжки. Наприклад, книжка «Україна доби Івана Мазепи. 1708–1709 роки в документальних джерелах» («Мистецтво») за означенням видавців є довідковою, що дає їй змогу взяти участь у відборі. Але чи не є ця книжка науковим джерелознавчим виданням? В анотації читаємо, що «видання розраховане на істориків, військовиків, студентів, усіх, хто цікавиться історією України». Чи є серед користувачів публічних бібліотек ті, кого зацікавить ця книжка? Вочевидь, є, але — скільки? Через високі бали від експертів рекомендовано закупити 459 примірників цього видання. Чи користуватиметься воно попитом в усіх бібліотеках, які претендували на поповнення фондів? Кожна бібліотека має власну цільову аудиторію, і механізм відбору не дає змоги врахувати саме її запити. На обсяги закупівель у видавців не впливає ні оцінка бібліотечних працівників, ані сумарний рейтинг книжки. Наприклад, 2021 року для усіх видань дорослої літератури — це 459 примірників, дитячої та юнацької — 498.

Після експертної оцінки до переліку рекомендованих для закупівлі видань потрапляло менше третини тих, які пройшли технічний відбір (рис. 1). На цих етапах істотно змінювалась типологічна структура книжкового масиву (рис. 2). Якщо технічний етап проходило у 2020 і 2021 роках більше 40 % літературно-художніх видань, за загальним рейтингом у рекомендованих до закупівлі списках їхня питома вага становила лише 18,3 % (усереднений показник).

У масиві художньої літератури превалюють видання жанрової літератури — українські та перекладні романи (Стівен Кінг, Елізабет Гілберт, Террі Пратчетт, Деніел Кіз, Джордж Моєс, Макс Кідрук, Андрій Кокотюха, Василь Шкляр, Дорж Бату та ін.), практично відсутня поезія та драматургія.

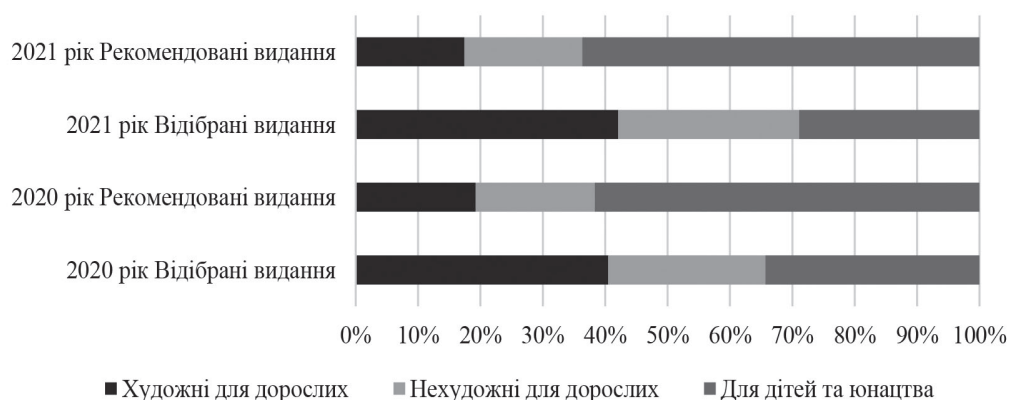

Рис. 2. Типологічна структура видань, які схвалили експертні ради

У процесі відбору на 8,1 % (усереднений показник) звужувалась частка нехудожніх видань для дорослих. 2021 року рейтинг очолили хроніки революційних та воєнних подій в Україні Олександра Красовицького від «Фоліо» та Михайла Винницького від «Видавництва Старого Лева». Кожна п'ята книжка — історична. У фокусі близько 20 % біографії відомих українців: Івана Богуна, Тараса Бульбу-Боровця, Любомира Гузара, Петра Дорошенка, Ліну Костенку, Миколи Леонтовича, Віталія Марківа, Георгія Нарбута, Петра Сагайдачного, Ігоря Сікорського та інших діячів у сфері культури, літератури, науки, політики, військової справи. Кілька видань присвячено знаним світовим лідерам, зокрема Далі Грибаускайте. Більше 20 % книжок присвячено питанням фізичного та психологічного здоров'я, екології. До пріоритетних можна зарахувати видання, в яких йдеться про виховання дітей. Коронавірусна хвороба зумовила появу у репертуарі українських видавництв книжок про імунну систему людського організму та про інфекційні захворювання та пандемії. 2021 року такі книжки рекомендовано закупити в публічні бібліотеки, зокрема «Смертельний ворог. Людство проти мікробів-убивць» Майкла Остергольма та Марка Олшейкера («Лабораторія»). Низка друків присвячені українській церкві та мові (у т. ч. тих, які «навчають» уникати найпоширеніших помилок). Представлені поодинокі книги з біології, фізики, хімії. Деякі книжки спрямовані на формування інформаційної безпеки, зокрема «Десять причин видалити акаунт із соцмереж просто зараз» Джарона Ланье («Віват»).

Питома вага видань для дітей та юнацтва у рекомендаційних переліках сягала більше 60 %. Загалом чотирирічний період діяльності програми засвідчив стале домінування дитячої літератури серед бібліотечних закупівель, що безумовно, є позитивною характеристикою програми, позаяк дитяча та юнацька аудиторія є найчастішими відвідувачами бібліотек і забезпечення цієї групи сучасними виданнями є одним із важливих завдань державних установ.

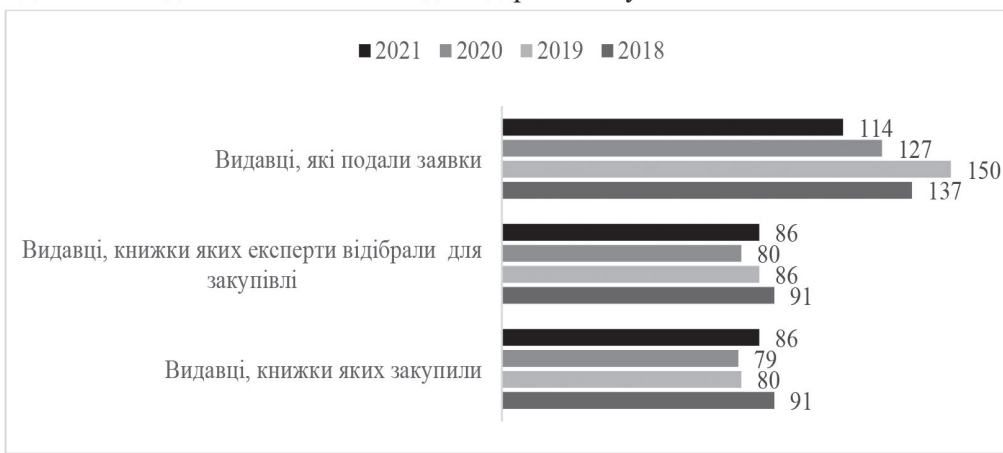

Рис. 3. Кількість видавців, книжки яких було надіслано в УІК, відібрано та закуплено для поповнення фондів публічних бібліотек упродовж 2018–2020 роках

Загалом за час дії програми до переліків рекомендованих для закупівлі книжок увійшла продукція 139-ти суб'єктів видавничої справи, які за роками розподілились так: 2018 р. — 91, 2019 р. — 86, 2020 р. — 80 і 2021 р. — 86. На кожне видавництво припадала різна кількість видань. Якщо узагальнити дані переліків, то по одній книжці пропонувалось закупити у 28ми суб'єктів ринку; від двох до дев'яти — у 52х (йдеться про загалом лише 270 назв, що становило 9,6 % схваленій продукції). 57,2 % рекомендаційних списках припадає на сім видавництв (табл. 1). З репертуару харківського «Ранку» упродовж чотирьох років відібрано більше 200 назв, «Видавництва Старого Лева» зі Львова, «КМ-Букс» і «Рідна мова» із Києва, «Видавництва «Фоліо»», «Віват» і «Книжкового клубу “Клуб сімейного дозвілля”» з Харкова, — понад 100, видавництв «Навчальна книга — Богдан» з Тернополя, «АБА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Книголав» і «Наш формат» з Києва, «Школа» з Харкова — понад 60. Більшість з них працює і на дорослу, і на дитячу аудиторію.

Схвалений на засіданні експертних рад і затверджений у профільному міністерстві перелік визначає, які видання буде придбано і розподілено між структурними підрозділами з питань культури обласних, Київської міської державних адміністрацій, національними та державними бібліотеками сфери управління Міністерства культури й інформаційної політики. УІК закуповує видавничу продукцію у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі». Підрозділи з питань культури обласних державних адміністрацій за посередництва наперед визначеної установи розподіляють і доставляють видавничу продукцію у бібліотеки області. До цих установ доставити книжки має видавець відповідно до умов договору про закупівлю друкованої продукції, укладеного з УІК.

Таблиця 1

**Суб'єкти видавничої діяльності, книги яких
відібрано для поповнення фондів бібліотек**

Назва суб'єкта видавничої діяльності	Роки				Разом	Питома вага, %
	2018	2019	2020	2021		
«Ранок»	40	6	94	71	211	7,48
«Видавництво Старого Лева»	44	48	50	54	196	6,95
«КМ-БУКС», ВГ	49	76	36	33	194	6,88
«Видавництво “Фоліо”» ¹	44	36	64	37	181	6,42
«Віват»	33	22	90	32	177	6,28
Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля»	50	46	44	33	173	6,13
«Рідна мова»	33	6	37	37	113	4,01
«Навчальна книга — Богдан»	21	27	21	14	83	2,94
«А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»	29	23	12	14	78	2,77
«Школа»	8	11	46	10	75	2,66
«Книголав»	16	19	11	20	66	2,34
«НФ»	31	10	7	18	66	2,34
«Знання»	28	5	10	4	47	1,67
«Форс Україна»	8	10	13	12	43	1,52
«Агенція сучасних спеціалістів та авторів»	6	6	19	4	35	1,24
«Апріорі»	5	5	15	10	35	1,24
«Урбіно»	7	7	14	5	33	1,17
«Кліо»	12	5	5	10	32	1,13
«Книги ХХІ»	9	4	8	10	31	1,10
«Дух і Літера»	14	8	6	2	30	1,06
«Портал»	0	0	14	16	30	1,06
«Юнісофт»	2	2	21	5	30	1,06
«Читаріум»	1		10	18	29	1,03
«Астролябія»	10	6	3	9	28	0,99
«Академія», ВЦ	5	2	12	7	26	0,92
«Нора друк»	13	2	4	5	24	0,85
«Артбукс»	0	0	0	23	23	0,82

¹ У «Зведеному переліку індивідуальних оціночних відомостей членів Експертної ради з відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів» (2018) представлено також 8 книжок ТОВ «Фоліо».

Продовження таблиці 1

Назва суб'єкта видавничої діяльності	Роки				Разом	Питома вага, %
	2018	2019	2020	2021		
«Довженко Букс»	12	9	2	0	23	0,82
«Парламентське видавництво»	3	5	11	4	23	0,82
«ІРІО», агенція	9	5	6	2	22	0,78
«Мистецтво», ДСВ	4	7	4	6	21	0,74
«Видавництво Анетти Антоненко»	10	5	1	4	20	0,71
«Ірбіс Комікси»	1	9	7	3	20	0,71
«Теза»	6	6		7	19	0,67
Жупанський О.О., ФОП	9	3	5	2	19	0,67
«Жорж»	0	0	10	7	17	0,60
«Комора»	8	6	1	2	17	0,60
«Якабу Паблішинг»	4	3	7	2	16	0,57
«МАМІНО»	1	9	3	2	15	0,53
«Альфа», книготорг. база	5	0	6	3	14	0,50
«Кристал Бук»	0	1	6	7	14	0,50
«Крокус»	0	0	9	5	14	0,50
«Літера ЛТД»	0	14			14	0,50
«Меридіан Черновіц»	5	2	5	2	14	0,50
«Наша Ідея»	0	0	5	9	14	0,50
«Піраміда», ЛА	11	2	0	1	14	0,50
«Каламар»	2	1	3	7	13	0,46
«Бібколектор»	3	4	5	0	12	0,43
«Час майстрів»	2	1	6	3	12	0,43
«Артхасс»	4	5	0	2	11	0,39
«Веселка», НВДІ	3	4	2	2	11	0,39
«Гамазин»	1	0	5	5	11	0,39
«Літопис»	6	4	0	1	11	0,39
«Література та мистецтво»	5	3	1	1	10	0,35
«Моя книжкова полиця»	0	4	3	3	10	0,35
«Основа», ВГ	0	6	0	4	10	0,35
Мельник М. Ю., ФОП	3	1	6	0	10	0,35
Омельяненко Л.С., ФОП	4	1	1	4	10	0,35
Інші видавництва	102	45	47	76	270	9,58
Разом	741	557	833	689	2820	100

2020 року поповнено фонди 606 бібліотек, з них 306 — комбіновані, 170 — для дітей, 130 — для дорослих [9]. 2021 року цей перелік містить 616 бібліотек України: 341 — комбіновані, 159 — для дітей, 116 — для дорослих [10]. Визначаючи, які саме бібліотеки зможуть оновити фонди, УІК ґрунтується на пропозиціях структурних підрозділів з питань культури обласних, Київської міської державних адміністрацій. Згідно з «Порядком...» (2020) відбирають лише ті бібліотеки для дітей (не менше 30 % від загальної кількості), для юнацтва та для дорослих, які розміщені в адміністративних центрах об'єднаних територіальних громад, мають вебсайт або сторінку в соціальних мережах, популяризують читання і готові інформувати про книговидачу нових видань [16].

Щоб удосконалити порядок відбору книжок, що поповнять бібліотечні фонди, у вересні 2021 року Міністерство культури та інформаційної політики ініціювало створення міжвідомчої робочої групи, яка перегляне критерії оцінювання книжкової продукції, що подають видавці, доповнивши їх вимогами відповідності антидискримінаційному законодавству, а також критерії формування експертних рад, розширивши перелік обов'язкових фахівців та умови їхньої роботи [7].

Висновки. Український інститут книги як державна інституція нового типу за час своєї діяльності здійснює реформування однієї з ключових ділянок книжкової галузі — бібліотечних закупівель. Досить нетривалий період діяльності інституції й новоствореної програми поповнення фондів публічних бібліотек засвідчує поступальні кроки у створенні релевантних умов формування бібліотечних фондів і для публічних бібліотек, і для видавців. Проте суспільна критична оцінка з боку суб'єктів видавничого ринку, українських авторів, користувачів публічних бібліотек та експертного середовища засвідчує потребу подальшого реформування цієї програми з метою її вдосконалення задля задоволення потреб усіх гравців ринку. Здійснений огляд програми не лише привертає увагу до її недосконалості й неможливості в умовах обмеженого бюджетування виконати свою місію, а й унаочнює за допомогою кількісних та якісних показників, як діяла програма упродовж 2018–2021 років і які позиції варто переглянути.

Подальше реформування програми потребує перегляду методики оцінювання, враховуючи сучасні наукові дослідження й практичний досвід українських експертів, а також вивчення такого досвіду європейських країн. Із залученням сучасних книгознавців варто було б розробити практичний посібник щодо визначення якості друкованої книжки та алгоритму аналізу видавничої продукції. Проведення вебінарів з інструктуванням для заявників та експертів значно вдосконалило б процедуру подання заявок та оцінювання видань, дозволило б уникнути численних помилок заявників та полегшило б алгоритм оцінювання експертам на фінальному етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ашаренкова Н. Г. Комплектування фондів публічних бібліотек України в нових економічних умовах (90-і рр. XX ст. — поч. XXI ст.) // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2012. № 2. С. 47–57.

2. Бібліотечно-інформаційна діяльність : терміни та визначення понять : ДСТУ 7448:2013. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. IV, 42 с. (Інформація та документація) (Національний стандарт України).
3. Видання. Основні елементи : терміни та визначення понять : ДСТУ 8344:2015. Київ, 2017. III, 33 с. (Інформація та документація) (Національний стандарт України).
4. Етапи, з яких складається Програма поповнення фондів публічних бібліотек // Український інститут книги : офіц. вебсайт. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/organization/documents?page=1> (дата звернення: 09.11.2021)
5. Зелінська Н. В. Наукове книговидання в Україні: історія та сучасний стан. Львів, 2002. 268 с.
6. Інструкція щодо формування та подання пропозиції видавця у дистанційній формі // Додатки до оголошення [про проведення відбору книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів у 2021 році]. С. 8–14. URL: https://docs.google.com/document/d/1dFWYxewLe9jVGqDvTt5UMvIGxPAJ_t4gbke7qbP_oFk/edit?usp=sharing (дата звернення: 03.11.2021).
7. МКІП удосконалив систему відбору книжок для закупівлі у бібліотеки : [новина від 3 верес. 2021 р.] // Міністерство культури та інформаційної політики : офіц. вебсайт. URL: <https://mkip.gov.ua/news/6033.html> (дата звернення: 15.11.2021).
8. Огар Е. І. Українсько-російський, російсько-український словник-довідник з видавничої справи. Львів, 2002. 224 с.
9. Перелік відібраних бібліотек, які отримають книжкові видання для поповнення бібліотечних фондів у 2020 році : додаток до наказу Держ. установи «Укр. ін-т книги» від 4 вересня 2020 р. № 80-од. // Український інститут книги : офіц. вебсайт. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1GPEPxtMqcSiUYWgixpIxrflWDSjFmGtPOu355L0maa4/edit#gid=0> (дата звернення: 14.11.2021);
10. Перелік відібраних бібліотек, які отримають книжкові видання для поповнення бібліотечних фондів у 2021 році : додаток до наказу Держ. установи «Укр. ін-т книги» від 23 липня 2021 р. № 46-од. URL: https://drive.google.com/file/d/1nHbjEWoXZu0ru9_Gin0ZaIU5GThjHuQj/view (дата звернення: 14.11.2021).
11. Персональні склади експертних рад з відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів у 2020 році, за тематичними напрямками : додаток до наказу Держ. установи «Укр. ін-т книги» від 7 жовтня 2020 р. № 93-од. URL: <https://docs.google.com/document/d/1k6uOhTym1boQJohk42WQ0xRYHtoj4XzbLH0-7m7gNJk/edit> (дата звернення: 06.11.2021).
12. Положення про Експертні ради з відбору книжкової продукції, що пропонується для закупівлі для поповнення бібліотечних фондів : наказ № 83-од від 21 верес. 2020 р. / Держ. установа «Укр. ін-т книги». URL: https://docs.google.com/document/d/1J64dNzIzlerQ3ULp_AGmD1WCicgrSd_/edit (дата звернення: 06.11.2021).
13. Про внесення змін до наказу від 07.10.20 № 93-од «Про затвердження персональних складів експертних рад за відповідними тематичними напрямками з відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів» (із змінами, внесеними наказом від 12.05.21 № 25-од) : наказ від 15.06.2021 р. № 33-09 / М-во культури та інф. політики України, Держ. установа «Укр. ін-т книги». URL: <https://>

- drive.google.com/file/d/1gnEkzBw-BCjV-8b48YNCj3LvGurqTGmx/view (дата звернення: 06.11.2021).
14. Про затвердження Змін до Порядку відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів : наказ № 178 від 06.03.2019 р. / М-во культури України // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318-19#Text> (дата звернення: 04.11.2021 р.)
 15. Про затвердження Положення про Експертну раду з відбору книжкової продукції, що пропонується для закупівлі для поповнення бібліотечних фондів : наказ № 109-од від 17 жовт. 2018 р. / Держ. установа «Укр. ін-т книги». URL: <https://drive.google.com/file/d/1OD1B60vOmO1sqsJev6izPfSWw0UVjNTb/view> (дата звернення: 08.11.2021 р.).
 16. Про затвердження Порядку відбору, придбання та розподілу книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів : наказ від 17.06.2020 / М-во культури та інф. політики України // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0713-20?find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BD#w1_1 (дата звернення: 01.11.2021).
 17. Про затвердження Порядку конкурсного відбору експертів державної установи «Український інститут книги» : наказ від 7 серпня 2020 № 2015 / М-во культури та інформаційної політики України, Держ. установа «Укр. ін-т книги» // Законодавство України / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-20#Text> (дата звернення: 06.11.2021).
 18. Програма поповнення фондів публічних бібліотек, 2020 // Український інститут книги : офіц. вебсайт. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/activity/programa-popovnennya-fondiv-publicnih-bibliotek/programa-popovnennya-fondiv-publicnih-bibliotek-2020> (дата звернення: 14.11.2021).
 19. Склад Експертної ради з відбору книжкової продукції, що пропонується до закупівлі для поповнення бібліотечних фондів у 2019 році : наказ Державної установи «Український інститут книги» від 7 червня 2019 р. № 61-од. // Український інститут книги. URL: https://drive.google.com/file/d/1wjppnc2_Od5wCc1DwiC4w0eS4V1EcsS4/view (дата звернення: 05.11.2021).
 20. Соляник А. Система документопостачання бібліотечних фондів: закономірності розвитку : монографія. Харків : ХДАК, 2005. 230 с.
 21. Список книжкових видань, що не відповідають вимогам, визначеним у Порядку відбору, придбання та розподілу книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів (відбір — 2021) // Український інститут книги. URL: https://drive.google.com/file/d/1mAMph8FGEJhw_jZzYjOhoAJiETVoQ-xM/view (дата звернення: 05.11.2021).
 22. УІК затвердив оновлений перелік бібліотек для поповнення бібліотечних фондів у 2021 році // Український інститут книги : офіц. вебсайт. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/news/kategoriya-2/uiik-zatverdiv-onovleniy-perelik-bibliotek-dlya-popovnennya-bibliotechnih-fondiv-u-2021-roci> (дата звернення: 14.11.2021).
 23. УІК оголошує про проведення відбору книжкової продукції для поповнення бібліотечних фондів у 2021 році // Український інститут книги : офіц. вебсайт. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/news/kategoriya-2/uiik-ogoloshu-pro-provedennya-vidboru-knizhkovo-produkci-dlya-popovnennya-bibliotechnih-fondiv-u-2021-roci> (дата звернення: 09.11.2021).

24. Lewandowicz-Nosal G. «Wskazania czytelników — wybory bibliotekarzy»: zakup nowości dla dzieci i młodzieży do bibliotek publicznych i szkolnych — analiza jakościowa // *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum*. T. 26 (2018). S. 55–76.
25. Wandel A. Francuskie biblioteki publiczne między tradycją a nowoczesnością: gromadzenie i upowszechnianie zbiorów // *Roczniki Biblioteczne. Czasopismo poświęcone kulturze książki i komunikacji piśmiennej*. 2011. T. 55. S. 143–169. URL: <https://wuwr.pl/rbibl/article/view/3559>

REFERENCES

1. Asharenkova N. (2012). Komplektuvannya fondiv publichnykh bibliotek Ukrainy v novykh ekonomichnykh umovakh (90-i rr. XX st. — poch. XXI st.). *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informologhija*, 2, 47–57 (in Ukrainian).
2. Bibliotechno-informacijna dijalnistj : terminy ta vyznachennja ponjatj (2014): DSTU 7448:2013. Kyjiv : Minekonomrozvytku Ukrainy, IV, 42 s. (Informacija ta dokumentacija) (Nacionaljnij standart Ukrainy) (in Ukrainian).
3. Vydannja. Osnovni elementy : terminy ta vyznachennja ponjatj (2017) : DSTU 8344:2015. Kyjiv, III, 33 s. (Informacija ta dokumentacija) (Nacionaljnij standart Ukrainy) (in Ukrainian).
4. Etapy, z jakykh skladajetsja Prohrama popovnennja fondiv publichnykh bibliotek. *Ukrajinsjkyj instytut knyghy*. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/organization/documents?page=1> (data zvernennja: 09.11.2021) (in Ukrainian).
5. Zelinsjka N. V. (2002). Naukove knyghovydannja v Ukraini: istorija ta suchasnyj stan. Ljviv, 268 s. (in Ukrainian).
6. Instrukcija shhodo formuvannja ta podannja propozycji vydavcja u dystancijnij formi : Dodatky do ogholoshennja [pro provedennja vidboru knyzhkovoji produkciji dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2021 roci], 8–14. URL: https://docs.google.com/document/d/1dFWYxewLe9jVGqDvTt5UMvIGxPAJ_t4gbke7qbP_oFk/edit?usp=sharing (data zvernennja: 03.11.2021) (in Ukrainian).
7. MKIP udoskonalytj systemu vidboru knyzhok dlja zakupivli u biblioteki : [novyna vid 3 veres. 2021 r.]. *Ministerstvo kultury ta informacijnoji polityky*. URL: <https://mkip.gov.ua/news/6033.html> (data zvernennja: 15.11.2021) (in Ukrainian).
8. Ohar E. I. (2002). Ukrajinsjko-rosijsjkyj, rosijsjko-ukrajinsjkyj slovnyk-dovidnyk z vydavnychoji spravy. Lviv, 224 s. (in Ukrainian).
9. Perelik vidibranykh bibliotek, jaki otrymajutj knyzhkovi vydannja dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2020 roci : dodatok do nakazu Derzh. ustanovy «Ukr. in-t knyghy» vid 4 veresnja 2020. № 80-od. *Ukrajinsjkyj instytut knyghy*. URL: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1GPEPxtMqcSiUYWgixPlxrfIWDsJFmGtPOu355L0maa4/edit#gid=0> (data zvernennja: 14.11.2021) (in Ukrainian).
10. Perelik vidibranykh bibliotek, jaki otrymajutj knyzhkovi vydannja dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2021 roci : dodatok do nakazu Derzh. ustanovy «Ukr. in-t knyghy» vid 23 lypnja 2021 r. № 46-od. URL: https://drive.google.com/file/d/1nHbjEWoXZu0ru9_Gin0ZaIU5GThjHuQj/view (data zvernennja: 14.11.2021) (in Ukrainian).
11. Personaljni sklady ekspertnykh rad z vidboru knyzhkovoji produkciji, shho proponujetsja do zakupivli dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2020 roci, za tematychnymy naprjamamy :

- dodatok do nakazu Derzh. ustanovy «Ukr. in-t knyghy» vid 7 zhovtnja 2020 r. № 93-od. URL: <https://docs.google.com/document/d/1k6uOhTym1boQJohk42WQ0xRYHtoj4XzbLH0-7m7gNJk/edit> (data zvernennja: 06.11.2021) (in Ukrainian).
12. Polozhennja pro Ekspertni rady z vidboru knyzhkovoji produkciji, shho proponujetsja dlja zakupivli dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv : nakaz № 83-od vid 21 veres. 2020 r. URL: https://docs.google.com/document/d/1J64dNzlize-rQ3ULp_AGmD1WCicgrSd_/edit (data zvernennja: 06.11.2021) (in Ukrainian).
 13. Pro vnesennja zmin do nakazu vid 07.10.20 № 93-od «Pro zatverdzhennja personalnykh skladiv ekspertnykh rad za vidpovidnymy tematychnymy naprjamamy z vidboru knyzhkovoji produkciji, shho proponujetsja do zakupivli dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv» (iz zminamy, vnesenymy nakazom vid 12.05.21 # 25-od) : nakaz vid 15.06.2021 r. № 33-09. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gnEkzBw-BCjV-8b48YNCj3LvGurqTGmx/view> (data zvernennja: 06.11.2021) (in Ukrainian).
 14. Pro zatverdzhennja Zmin do Porjadku vidboru knyzhkovoji produkciji, shho proponujetsja do zakupivli dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv : nakaz № 178 vid 06.03.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318-19#Text> (data zvernennja: 04.11.2021 p.) (in Ukrainian).
 15. Pro zatverdzhennja Polozhennja pro Ekspertnu rady z vidboru knyzhkovoji produkciji, shho proponujetsja dlja zakupivli dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv : nakaz № 109-od vid 17 zhovt. 2018 r. URL: <https://drive.google.com/file/d/1OD1B60vOmO1sqJev6izPfSWw0UVjNTb/view> (data zvernennja: 08.11.2021 p.) (in Ukrainian).
 16. Pro zatverdzhennja Porjadku vidboru, prydbannja ta rozpodilu knyzhkovoji produkciji dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv : nakaz vid 17.06.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0713-20?find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%BD#w1_1 (data zvernennja: 01.11.2021) (in Ukrainian).
 17. Pro zatverdzhennja Porjadku konkursnogho vidboru ekspertiv derzhavnoji ustanovy «Ukrainskijj instytut knyghy» : nakaz vid 7 serpnja 2020 № 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0904-20#Text> (data zvernennja: 06.11.2021) (in Ukrainian).
 18. Prohrama popovnennja fondiv publicnykh bibliotek, 2020. *Ukrainskijj instytut knyghy*. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/activity/programa-popovnennja-fondiv-publicnih-bibliotek/programa-popovnennja-fondiv-publicnih-bibliotek-2020> (data zvernennja: 14.11.2021) (in Ukrainian).
 19. Sklad Ekspertnoji rady z vidboru knyzhkovoji produkciji, shho proponujetsja do zakupivli dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2019 roci : nakaz Derzhavnoji ustanovy «Ukrainskijj instytut knyghy» vid 7 chervnja 2019 r. № 61-od. *Ukrainskijj instytut knyghy*. URL: https://drive.google.com/file/d/1wjppnc2_Od5wCc1DwiC4w0eS4V1EcsS4/view (data zvernennja: 05.11.2021) (in Ukrainian).
 20. Soljanyk A. (2005). Systema dokumentopostachannja bibliotechnykh fondiv: zakonmironosti rozvytku : monohrafija. Kharkiv : KhDAK, 2005. 230 s.
 21. Spysok knyzhkovykh vydanj, shho ne vidpovidajutj vymogham, vyznachenyj u Porjadku vidboru, prydbannja ta rozpodilu knyzhkovoji produkciji dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv (vidbir — 2021). *Ukrainskijj instytut knyghy*. URL: https://drive.google.com/file/d/1mAMph8FGEJhw_jZzYjOhoAJiETVoQ-xM/view (data zvernennja: 05.11.2021) (in Ukrainian).

22. UIK zatverdyl onovlenij perelik bibliotek dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2021 roci. *Ukrajinskyj instytut knyhy*. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/news/kategoriya-2/uik-zatverdiv-onovlenij-perelik-bibliotek-dlja-popovnennja-bibliotechnykh-fondiv-u-2021-roci> (data zvernennja: 14.11.2021) (in Ukrainian).
23. UIK ogholoshuje pro provedennja vidboru knyzhkovoji produkciji dlja popovnennja bibliotechnykh fondiv u 2021 roci. *Ukrajinskyj instytut knyhy*. URL: <https://book-institute.org.ua/uk/news/kategoriya-2/uik-ogoloshu-pro-provedennja-vidboru-knyzhkovo-produkciji-dlja-popovnennja-bibliotechnykh-fondiv-u-2021-roci> (data zvernennja: 09.11.2021) (in Ukrainian).
24. Lewandowicz-Nosal G. (2018). «Wskazania czytelników — wybory bibliotekarzy»: zakup nowości dla dzieci i młodzieży do bibliotek publicznych i szkolnych — analiza jakościowa: *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum*, T. 26, 55–76.
25. Wandel A. (2011). Francuskie biblioteki publiczne między tradycją a nowoczesnością: gromadzenie i upowszechnianie zbiorów. *Roczniki Biblioteczne. Czasopismo poświęcone kulturze książki i komunikacji piśmiennej*, T. 55, 143–169. URL: <https://wuwr.pl/rbibl/article/view/3559> (data zvernennja: 09.11.2021).

doi: 10.32403/0554-4866-2021-2-82-167-186

PUBLIC LIBRARY REPLENISHMENT PROGRAMME FROM THE UKRAINIAN BOOK INSTITUTE: QUANTITATIVE AND QUALITATIVE DIMENSIONS

N. N. Zybko¹, O. S. Levytska^{2,3}

¹*Vasyl Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine,
2, Vasyl Stefanyk St., Lviv, 79000, Ukraine
nadiannazubko@gmail.com*

²*Ukrainian Academy of Printing,
19, Pid Holoskom St., Lviv, 79020, Ukraine*

³*Lviv Polytechnic National University,
12, S. Bandera St., Lviv, 79020, Ukraine
oksana_levytska@ukr.net*

An overview of the Public Libraries Funds Replenishment Programme from the Ukrainian Book Institute has been provided between 2018–2021 amid reforms of governmental support of book publishing. An analysis of the key provisions of the procurement programme has been conducted as well as the main criteria for the examination of printed products, namely topics, types, publishing and printing, language and other characteristics. The programme presupposes the work of three expert councils: on the assessment of adult fiction editions, non-fiction for adults and editions for children

and teenagers. The expert councils consist primarily of library workers, scholars or teachers, representatives of various book media and culture institutions.

The main assessment criteria of the editions are as follows: the quality of content and form and its correlation to the price, including but not limited to significance, promotion of the Ukrainian language and culture, presentation of the best samples of world literature, design, readability, relevance, technical specifications as well as awards and prizes received.

In the course of the programme, books from 139 publishing houses were added to the lists of recommended for procurement. More than 57 % of editions represent the following publishing houses: Ranok Publishing House, The Old Lion Publishing House, KM-Books, Ridna Mova Publishing House, Folio Publishing House, Vivat Publishing House, Family Leisure Book Club, Bohdan Publishing House, ABA-BA-HA-LA-MA-HA Publishers, Knyholav, Nash Format Publishers, Shkola Publishing House. Most of them target both adult and children's audiences.

Statistics show that on average publishers proposed 2,900 editions to the Ukrainian Book Institute annually, out of which only a quarter was procured. A fraction of editions (an average of 10 %) did not pass the technical selection and some 700 positions were included into library procurement lists. More than 60 % of the recommended lists is made of books for children and teenagers. Over the past two years the state has been procuring books for more than 600 selected libraries of Ukraine, which clearly cannot satisfy public demand for quality modern Ukrainian editions.

The overview of the programme not only draws attention to its faults and impossibility to achieve its objectives under limited funding but also uses qualitative and quantitative indices to highlight programme activities in 2018–2021 and its provisions that need revision.

Keywords: *Ukrainian Book Institute, Public Library Replenishment Programme, expert council, print editions for children and adolescents, artist's books, public libraries, publishing houses, public procurement.*

Стаття надійшла до редакції 17.11.2021.

Received 17.11.2021.